

PİYASA ANALİZİ ÇALIŞMALARI- VI

TOPTAN KİRALIK DEVRELER

(Omurga ve Sonlandırma Kısımları)

Kamuoyu Görüşlerini İçeren Doküman

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

Ocak 2010, ANKARA

Ref: 2010.T.13.2
14.2

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ.....	3
2	RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMET	5
3	TOPTAN KİRALIK DEVRELER	7
3.1	İlgili Pazar	7
3.1.1	Toptan Kiralık Devrelerin Özellikleri	7
3.1.1.1	Anahtarlama ve Yönlendirme.....	7
3.1.1.2	Şeffaf Transmisyon Kapasitesi	8
3.1.1.3	Devrenin Tahsisli veya Paylaşımli Oluşu	8
3.1.1.4	Devrenin Simetrik Oluşu.....	9
3.1.2	İlgili Ürün Pazarı.....	9
3.1.2.1	Kısmi Devreler.....	9
3.1.2.2	Omurga ve Sonlandırma Kısımları	10
3.1.2.3	Bant Genişliği.....	11
3.1.3	İlgili Ürün Piyasasına Girebilecek İkame Hizmetler	12
3.1.4	İlgili Coğrafi Pazar	14
3.2	İlgili Pazarın Tanımlaması.....	15
4	İLGİLİ PİYASADA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ.....	16
5	TOPTAN KİRALIK DEVRELERE İLİŞKİN REKABET SEVİYESİNİN ANALİZİ	18
5.1	Pazar Payı	19
5.2	Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü ve Ölçek Ekonomisi	20
5.3	Dikey Bütünleşme ve Kapsam Ekonomisi	21
5.4	Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet.....	21
5.5	Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesi.....	22
6	EPG SAHİBİ İŞLETMECIYE GETİRİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER	24
6.1	Erişim Sağlama Yükümlülüğü	25
6.2	Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü	26
6.3	Şeffaflık Yükümlülüğü	27
6.4	Referans Erişim Teklifi Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü	28
6.5	Tarife Kontrolüne Tabi Olma (Maliyet Esaslı Tarife Belirleme) Yükümlülüğü.....	28
6.6	Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü.....	29
6.7	Ortak Yerleşim Sağlama Yükümlülüğü	30
7	SONUÇ	32

1 GİRİŞ

Türkiye’de mevcut düzenleyici çerçeve, Kurumumuzun ilgili elektronik haberleşme pazarlarında etkin piyasa gücüne (EPG) sahip işletmecileri belirlemesini gerektirmektedir. Bu amaçla, ülkemize özgü şartlara uygun şekilde ilgili piyasaların tanımlanması ve bu piyasalara ilişkin pazar analizleri yapılarak etkin rekabetin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

01.09.2009 tarih ve 27336 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik”in (EPG Yönetmeliği) 6’ncı maddesine göre “Kurum tarafından pazar analizleri en az üç yılda bir yapılır.” Kiralık hatlara yönelik ilgili piyasaların tanımlanması ve EPG’ye sahip işletmecilerin belirlenmesine ilişkin çalışmanın ilki 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Kurumumuz tarafından gerçekleştirilen ilk piyasa analizi çalışmaları neticesinde Türk Telekomünikasyon A.Ş. (Türk Telekom) toptan kiralık hatlarda EPG’ye sahip işletmeci olarak belirlenmiş ve bu karar 17.03.2006 tarih ve 26111 sayılı Resmî Gazete’de ilan edilmiştir.

Kurumumuz, kamuoyu görüşlerini içeren işbu doküman ile toptan seviyede sunulan kiralık hatlara yönelik olarak piyasa tanımları yapmakta ve bu piyasaların rekabet düzeyi hakkında görüşlerini ortaya koyarak EPG’ye sahip işletmecinin (işletmecilerin) tespit edilmesi halinde söz konusu işletmeciye (işletmecilere) ilişkin getirilen yükümlülükler yer vermektedir. Kamuoyu görüşünün alınmasına ilişkin süre 25.11.2009 tarihinde başlamış ve bu dokümanda yer alan değerlendirmelere yönelik yorumlar ve önerilerin en geç 25.12.2009 tarihine kadar Kurumumuza iletilebileceği kamuoyuna duyurulmuştur.

Belirtilen tarihler arasında Kurumumuza;

- Rekabet Kurumu
- Türk Telekomünikasyon A.Ş (Türk Telekom)
- KOÇ.NET Haberleşme Teknolojileri ve İletişim Hizmetleri A.Ş (KOÇNET)
- Millenicom Telekomünikasyon Hizmetleri A.Ş (Millenicom)¹ ve
- Serbest Telekomünikasyon İşletmecileri Derneği’nden (Telkoder)

cevaplar gelmiştir.

---

¹ Millenicom’dan gelen görüşlerde Telkoder görüşlerine iştirak edildiği belirtilmektedir.

Rekabet Kurumu'dan gelen görüşlerde genel olarak, Avrupa Birliği düzenlemelerinde aynı piyasa içinde değerlendirilmeyen omurga ve sonlandırma hizmetlerinin pazardaki gelişmelerin daha ayrıntılı gözlemlenebilmesi için iki ayrı pazar olarak söz konu piyasaların tanımlanmasının daha uygun bir yaklaşım olduğu, piyasa tanımlamalarının daha ileri dönük bir yaklaşımla yapılmasının öncül düzenleme açısından daha sağlıklı olacağı ifade edilmektedir.

Ayrıca Rekabet Kurumu'nun sorulara ilişkin olarak göndermiş olduğu görüşlere her bir soru bazında daha ayrıntılı olarak yer verilecektir. Benzer şekilde ilgili taraflardan gelen görüşlere ilişkin değerlendirmelerimize her bir soru bazında yer verilmesinde fayda görülmektedir.

Kamuoyu görüşlerini içeren bu dokümanın ilerleyen bölümlerinde şu konulara değinilmektedir:

- 2. Bölüm: Rapor kapsamında değerlendirilen hizmet hakkında açıklama yapılacaktır.
- 3. Bölüm: Kurumumuzun "toptan kiralık devrelere" ilişkin hizmetin tanımı ve kapsamı hakkında görüşleri açıklanacaktır.
- 4. Bölüm: Toptan kiralık devre hizmeti piyasasında düzenleme gereksinimi incelenecektir.
- 5. Bölüm: Toptan kiralık devre hizmeti piyasasında rekabet seviyesinin analizi yapılacaktır.
- 6. Bölüm: Toptan kiralık devre hizmeti piyasasında etkin piyasa gücüne sahip işletmeci veya işletmecilere getirilecek yükümlülükler incelenecektir.
- Sonuç Bölümünde toptan kiralık devre hizmeti piyasasında EPG'ye sahip işletmeci ve getirilen yükümlülükler açıklanacaktır.

2 RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMET

Kiralık devre hizmetleri, tüketicilerin kendi kullanımları için veya işletmeciler tarafından elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumu için edinilmektedir. Toptan ve perakende pazar ayırımı pazar analizi ve ilgili piyasalarda rekabetin artırılması hedefi çerçevesinde düşünüldüğünde kiralık devre hizmetini alan müşterinin bu hizmeti kendi kullanımı için mi yoksa üçüncü taraflara elektronik haberleşme hizmeti sunumu için mi edindiği hususu esas alınarak yapılmaktadır.² Avrupa Birliği (AB) düzenlemelerinde esas alınan bu kabul doğrultusunda piyasa sınıflandırmalarının yapılması yöntem açısından kolaylık sağlamaktadır.

Bilindiği üzere Türk Telekom, Kurumumuz tarafından 2006 yılı içinde tamamlanan pazar analizleri sonucunda toptan kiralık hat grubuna ilişkin ilgili pazarda; EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda alınan karar 17 Mart 2006 tarih ve 26111 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından 17 Aralık 2007 tarihinde yürürlüğe konulan 2007/879/EC sayılı Komisyon Tavsiyesi ile toptan kiralık devrelerde omurga kısmına ilişkin pazar, rekabetin belirli bir seviyeye ulaştığı gerekçesiyle öncül düzenlemeye tabi olabilecek pazarlar arasından çıkarılmıştır. Yine aynı Tavsiye Kararında ilgili pazarda düzenleme gereksiniminin düzenleyici kurum tarafından gerekçelendirilmesi (üçlü kriter testinin sonucuna göre düzenleme ihtiyacının olduğuna karar verilmesi) halinde Tavsiye Kararında yer almayan pazarlara ilişkin de pazar analizi yapılabileceği ve buna bağlı olarak EPG'ye sahip işletmecilerin tespit edilebileceği belirtilmektedir.

Bununla birlikte, EPG Yönetmeliği'nin³ "*Pazar Analizi Süreci*" başlıklı 6'ncı maddesinde pazar analizi süreci, ilgili pazarın tanımlanmasından sonra ilgili pazarda düzenleme gereksiniminin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu itibarla, toptan kiralık devrelere ilişkin pazar tanımları ve ilgili pazar(lar)da düzenleme gereksinimleri değerlendirilerek, düzenleme yapılması gerekli görülen pazara ilişkin rekabet seviyesinin analizi yapılacaktır. Yapılan rekabet seviyesi analizine göre ilgili pazarlarda EPG'ye sahip işletmecilerin olması halinde söz konusu işletmecilere yönelik yükümlülükler getirilecektir.

---

² İlgili Piyasalara İlişkin Komisyon Tavsiyesi (Commission Recommendation on Relevant Markets), 11 Şubat 2003, Resital 6.

³ 1 Eylül 2009 tarih ve 27336 sayılı Resmi Gazete

2003 yılına ait olan “İlgili Piyasalara İlişkin Komisyon Tavsiyesi”, kiralık devrelerin omurga kısmı (*trunk*) ile sonlandırma (*termination*) kısmını farklı piyasalar olarak öngörmektedir. Türkiye’de kiralık devre hizmeti uçtan uca sunulmakta olup kiralık devre hizmetlerinin sunumunda omurga veya sonlandırma kısmı şeklinde bir ayırım yapılmamaktadır. Bu kapsamda omurga ve sonlandırma kısımları ülkemizde ikame değil, birbirlerini tamamlayıcı hizmetler olarak görülmektedir.

3 TOPTAN KİRALIK DEVRELER

3.1 İlgili Pazar

Piyasanın tanımlanması, pazara ilişkin rekabetçi kısıtların sistematik biçimde ifade edilmesi ve bir sonraki aşama olan pazar analizi prosedüründe kullanılacak olması nedeniyle önem taşımaktadır. İlgili piyasanın tanımlanması, işletmecilerin tarifelerini belirlemelerine ilişkin kısıtların tespiti üzerine yoğunlaşmaktadır. Söz konusu kısıtlar, arz ikamesi ve talep ikamesi kavramları ile birlikte incelenmek durumundadır. İlgili piyasanın tanımlanması aşamasında, arz ve talep ikamesinin değerlendirilmesi amacıyla, uygulanabilir olduğu durumlarda varsayımsal tekel testi de dâhil olmak üzere, çeşitli yöntemler göz önünde bulundurulmaktadır.

Raporun bu bölümünde değerlendirilen hizmetler fonksiyonel özellikleri itibariyle, noktadan noktaya simetrik kapasite sunan toptan seviyede kiralık devre hizmetleri olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede değerlendirmeye alınan hizmetler; SDH, PDH ve ATM gibi platformlar aracılığıyla noktadan noktaya simetrik kapasite sunan ve kullanıcının isteğine bağlı olarak anahtarlama veya yönlendirme fonksiyonuna imkân vermeyen hizmetlerdir.

3.1.1 Toptan Kiralık Devrelerin Özellikleri

3.1.1.1 Anahtarlama ve Yönlendirme

Kiralık hattın temini; müşteriye ait iki farklı nokta arasında (noktadan noktaya geleneksel kiralık devre) veya müşteriye ait bir nokta ile işletmeciye ait bir erişim arayüzü arasında (internet erişimi veya VPN erişimi gibi) yapılabilir. Hizmetin noktadan noktaya olması, kapasitenin belirli iki şebeke sonlanma noktası arasında sağlanması ve kullanıcının trafiğinin izleyeceği yol üzerinde kontrol imkânı olmaması anlamına gelmektedir. Nitekim 92/44/EC sayılı Avrupa Komisyonu Direktifi'nde kiralık devreler: *“şebeke sonlanma noktaları arasında şeffaf transmisyon kapasitesi sağlamak için sunulan ve isteğe bağlı (on-demand) anahtarlama veya yönlendirme fonksiyonunu içermeyen telekomünikasyon altyapısı”* olarak tanımlanmaktadır.

İsteğe bağlı anahtarlama ve yönlendirme özelliğinin olmaması hizmeti, iki nokta arasındaki kapasite ile sınırlandırmaktadır. Bu çerçevede kiralık devre taşıma kanalları ve ATM devreleri yukarıda ifade edilen tanım içine girmektedir. Zira her iki örnekte de trafik iletimi, devrenin

temininden önce belirlenen şebeke noktaları arasında gerçekleşmekte ve bu devreler esas alındığında kullanıcıların trafiğin izleyeceği yol üzerinde kontrol imkânı bulunmamaktadır. Öte yandan, IP çözümlerinde durum farklılık arz etmekte ve genellikle trafiğin izleyeceği yol devrenin temininden önce değil kullanıcı ile aralarında iletişimin gerçekleştirileceği karşı tarafın IP adresine göre belirlenmektedir (örn. IP VPN uygulamaları). Bununla birlikte, noktadan noktaya IP çözümleri ise ATM ve taşıma kanalları gibi yukarıda ifade edilen tanım içinde yer almaktadır.

3.1.1.2 Şeffaf Transmisyon Kapasitesi

92/44/EC sayılı Direktif'in kiralık devreler tanımı içinde "*şeffaf transmisyon kapasitesi*" ifadesi yer almaktadır. Kullanıcılar açısından şeffaflık, bilginin iletilmek üzere devreye aktarılması ve karşı tarafta alınması sırasında belirgin bir kayıp veya bozulmaya uğramaması anlamına gelmektedir. Teknolojinin sunduğu imkânlar çerçevesinde şeffaflık, analog devrelerde sinyallerde belirgin bir kayıp olmamasını gerektirirken sayısal devrelerde muhtemel kayıpların çok daha düşük seviyelerde olmasını gerektirmektedir. Şeffaflık özelliği iletişim esnasında yaşanabilecek gecikmeler ile de ilişkili bir kavramdır. Kiralık devreyi ses hizmetlerine yönelik olarak kullanan bir kullanıcı gerçek zamanlı iletme ihtiyaç duyduğundan paketlerdeki gecikmelere üst düzeyde duyarlıdır. Bununla birlikte, video iletiminde gecikmeye duyarlılık nispeten daha düşük seviyede olup, veri iletiminde ise gecikmeye duyarlılık söz konusu değildir. Bu bakımdan, şeffaflık özelliği kullanıcının ihtiyaçları ve söz konusu hizmetin gerekleri doğrultusunda görecelilik arz etmektedir. Öte yandan sunulacak devre, söz konusu ihtiyaçlar doğrultusunda teknik parametrelerin değiştirilmesi ve önceliklendirme gibi çözümlerle uygulamaya veya hizmete uygun hale getirilebilmektedir. Hâlihazırda SDH, ATM ve IP gibi birçok platformda müşteri ihtiyaçları doğrultusunda bu tür çözümler geliştirilebilmektedir. Bu bakımdan, şeffaflık özelliğinin kiralık devre hizmetleri içine girebilecek ürünlerin tespitinde belirleyici nitelikte bir özellik olmadığı değerlendirilmektedir.

3.1.1.3 Devrenin Tahsisli veya Paylaşımlı Oluşu

Kiralık devreler, Komisyon Tavsiyesi'nin açıklayıcı duyurusunda "*tahsisli bağlantı ve kapasite*" olarak adlandırılmış olup, bu ifade kapasitenin sadece ilgili kullanıcı tarafından ve ihtiyaç duyduğu herhangi bir anda kullanılabilmesi anlamına gelmektedir. Kapasite tahsisi temel olarak, söz konusu bağlantının kullanıcıya özel olarak verilmesi ile gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte kiralık

devreler, bağlantının kullanıcıya özel olmadığı durumlarda da kapasite yönetimi ve teknik parametrelerin kullanımı yoluyla tahsisli bir biçimde sunulabilmektedir. Örneğin paylaşımlı olarak kullanılan ATM ABR (*Asynchronous Transfer Mode Available Bit Rate*) hizmet seviyesinde, şebekenin yeterince büyük boyutlandırılması durumunda kullanıcının temin etmiş olduğu kapasitenin tamamını herhangi bir anda kullanabilme imkânı söz konusudur. Ayrıca SDSL gibi paylaşımlı olmasına karşın simetrik kapasite sunabilen teknolojiler göz önüne alındığında, devrenin “*tahsisli oluşu*” açısından yapılacak değerlendirmede söz konusu devrenin kullanıcıda herhangi bir anda asgari bir kapasite kullanabilme beklentisi oluşturup oluşturmadığı önem arz etmektedir.

3.1.1.4 Devrenin Simetrik Oluşu

Kiralık devrenin simetrik oluşu, devrenin iki nokta arasında karşılıklı olarak eşit veri hızına imkân vermesini ifade etmektedir. Örneğin, 2 Mbit/sn hızındaki bir kiralık devrede kullanıcının veri gönderim ve alım hızlarının 2 Mbit/sn olması nedeni ile simetrik olarak adlandırılmaktadır. 512Kbit/sn-256Kbit/sn hızındaki bir ADSL ürünüde ise kullanıcı 512 Kbit/sn ile veri indirebilirken, 256 Kbit/sn ile veri yükleyebilmekte ve bu durum asimetrik bir yapı oluşturmaktadır.

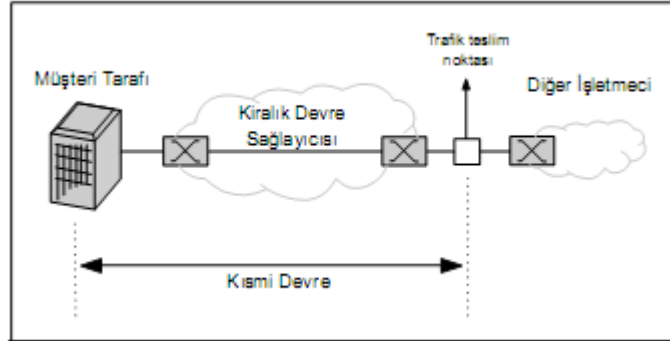
3.1.2 İlgili Ürün Pazarı

Toptan kiralık devrelere ilişkin pazar tanımlarında devrelerin uçtan uca sunulmasının yanında kısmi olarak da sunulup sunulmadığı, bu çerçevede omurga ve sonlandırma kısımlarının ayrı pazarlar içinde mi tanımlanacağına incelenmesi gerekmektedir.

3.1.2.1 Kısmi Devreler

Kısmi devreler (*Partial Private Circuit, PPC*), bir ucu müşteri tarafında diğer ucu ise söz konusu devreyi sağlayan işletmeci (örn. yerleşik işletmeci) ile arabağlantı yapmış olan diğer bir işletmeci tarafında yer alan iki nokta arasında simetrik kapasite sağlamak amacıyla kullanılabilir. Kısmi devreler genellikle sonlandırma kısmı ile omurga kısmını içermekte ve devre, trafik teslim noktasında diğer işletmeci şebekesine irtibatlandırılmaktadır. Alternatif işletmecilerin belirli miktarda kendi altyapılarını kurduğu durumlarda kısmi devreler, son kullanıcılara kiralık devre sunumunda uçtan uca kiralık devrelere göre ticari açıdan daha avantajlı olabilmektedir (**Şekil 1**).

Kısmi devreler, kiralık devreler ile fonksiyonel açıdan aynı tanım içinde yer almakta ve bu bakımdan aynı pazar içinde değerlendirilmektedir.

Şekil 1: Kısmi Devre

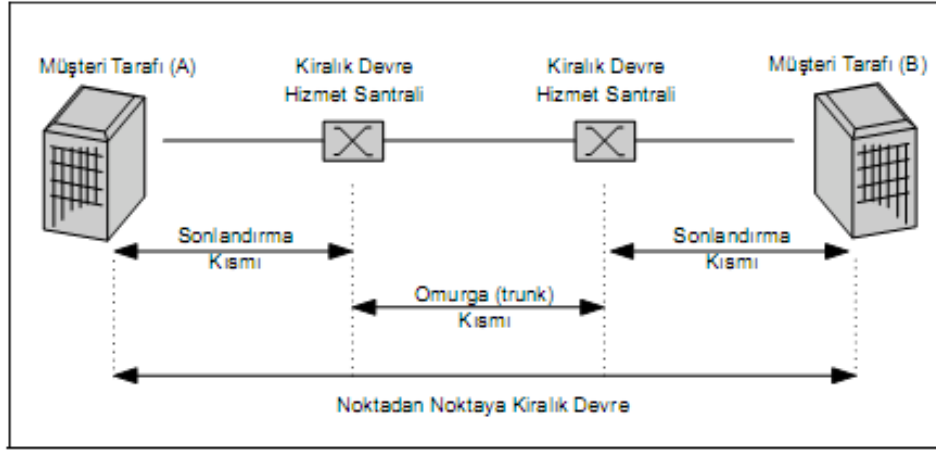
Hâlihazırda ilgili coğrafi pazar olan tüm Türkiye çapında kendi altyapısını kurup işletmek suretiyle kiralık devre hizmeti sunan en büyük işletmeci Türk Telekom'dur. Kurumumuz tarafından altyapı hizmeti sunmak üzere yetkilendirilmiş işletmeciler ise daha çok Türk Telekom'dan yeniden satışa dayalı toptan seviyede alınan devreler aracılığıyla hizmet sunmaktadır. Aynı zamanda söz konusu işletmeciler bir ucu son kullanıcı tarafında diğer ucu kendi POP'larında olan devrelerden (kısmi devreler) de faydalanmaktadır. Söz konusu devreler Türk Telekom tarafından kısmi devre olarak adlandırılmamıştır. Kısmi devreler ve toptan kiralık devreler alternatif işletmecilere fonksiyonellik açısından eşdeğer imkânlar sunmakta ve aynı tür şebeke elemanlarını kullanmaktadır. Kısmi devreler, birçok devrenin tek bir STM (*Synchronous Transfer Mode*) devresinde toplanarak taşınması yoluyla şebeke etkinliğinin artırılmasına yardımcı olabilmektedir. Bu avantajdan yararlanabilmek için alternatif işletmecilerin kiralık devreleri uçtan uca toptan seviyede almaları durumunda ihtiyaç duymayacakları birtakım altyapı yatırımlarını yapmaları gerekmektedir. Kısmi devreler özellikle alternatif işletmecinin kendi şebekesine yakın noktalarda bulunan çok sayıda kullanıcıya kiralık devre hizmeti sunması durumunda ticari açıdan avantajlı olabilmektedir.

Bu bakımdan kısmi devreler ile uçtan uca kiralık devrelerin aynı ilgili piyasa içinde olduğu değerlendirilmektedir.

3.1.2.2 Omurga ve Sonlandırma Kısımları

2003 yılı Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararında toptan kiralık devrelerle ilgili olarak omurga ve sonlandırma kısımları için farklı iki pazar tanımlanmaktadır. Söz konusu kısımların ayrımının hangi

nokta esas alınarak yapılacağı ise ülkelerin ulusal şartları ve şebeke topolojileri çerçevesinde düzenleyici kurumların inisiyatifine bırakılmaktadır.

Şekil 2: Kiralık devrelerde omurga ve sonlandırma kısımları

Bilindiği üzere kiralık devrelerde sonlandırma kısmında yatırımların büyüklüğü ile batık maliyet riskinin yüksekliği pazara giriş önündeki ekonomik engelleri artırmaktadır. Buna karşın omurga kısmında, piyasaya giriş önündeki engeller nispeten daha düşük seviyededir.

Bununla birlikte hâlihazırda sunulmakta olan kiralık devre ürünleri esas alındığında söz konu hizmetlerin bir arada sunulması nedeniyle omurga ve sonlandırma ayırımının olmamasına neden olmaktadır. Bu durum toptan kiralık devrelerin tek bir piyasa oluşturduğu kanısını akla getirmektedir. Bu kapsamda omurga ve sonlandırma kısımları talep açısından değerlendirildiğinde şebekenin farklı kesimlerini ifade etmeleri nedeni ile ikame değil tamamlayıcı hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bakımdan, omurga ve sonlandırma kısımlarının aynı pazar içinde iki ayrı alt piyasa şeklinde tanımlanmasının daha doğru olacağı değerlendirilmektedir.

3.1.2.3 Bant Genişliği

Kiralık devreler gerek omurga kısmında gerekse sonlandırma kısmında çeşitli bant genişliklerinde sunulabilmektedir. Ancak, arz ve talep açısından bakıldığında toptan seviyedeki bu hizmetlerin sağlamış oldukları hızlar açısından birbirleri ile ikame olduğu değerlendirilmektedir. Bu bakımdan,

söz konusu piyasaların bant genişliği esasına göre daha alt piyasalara ayrılmasına gerek görülmemektedir.

Soru 1

Omurga ve sonlandırma kısımlarının ayrı piyasalar olarak tanımlanmaması gerektiği düşüncesi ile hemfikir misiniz? Omurga ve sonlandırma kısımlarının bant genişliğine göre daha dar alt piyasalara ayrılmasına gerek olmadığı fikrine katılıyor musunuz? Cevabınızı detaylı biçimde ifade ediniz.

Soru 1'e ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumundan gelen görüşlerde, pazardaki rekabet seviyesinin daha yakından izlenmesinin mümkün kılınmasını teminen omurga ve sonlandırma hizmetlerinin ayrı pazar olarak ele alınmasının daha faydalı olabileceği ifade edilmiştir.

Türk Telekom, KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde ise Kurumumuz görüşleri ile hem fikir olduğu belirtilmektedir.

Soru 1'e ilişkin gelen cevaplar

Rekabet Kurumunda gelen görüş ile işletmecilerden gelen görüşler doğrultusunda pazar analizi gözden geçirilmiş olup, ilgili piyasa iki ayrı alt piyasa olarak değiştirilmiştir.

3.1.3 İlgili Ürün Piyasasına Girebilecek İkame Hizmetler

ATM

ATM bir hücre anahtarlama ve çoklama teknolojisi olup, devre anahtarlama ve paket anahtarlamanın avantajlı yönlerini birleştiren bir yapıya sahiptir. ATM, kiralık devrelerle benzer biçimde iki nokta arasında kullanıcıya tahsis edilmiş bir kapasite sağlayabilmektedir. Bu anlamda fonksiyonel olarak kiralık hatlara eş değerdir.

Çerçeve Röle (Frame Relay, F/R)

Çerçeve Röle (F/R), yerel alan ağları (LAN) arasında ve geniş alan ağlarının (WAN) uç noktaları arasında sürekli olmayan veri akışını gerçekleştirmek üzere kullanılan düşük maliyetli paket anahtarlama teknolojisi temel alınarak geliştirilmiş bir elektronik haberleşme teknolojisidir. Ancak F/R, paket anahtarlama bir çözüm olduğundan ve anahtarlama, köprü, yönlendirici gibi

devre elamanlarına sıkı sıkıya bağlı olduğundan ve iletilen paket verilerin iletilmesinde tahsisli kapasite görevi sunmadığından işlevsel olarak kiralık hatlara ikame olamamaktadır.

Metro Ethernet

Metro Ethernet hizmetleri internet erişimi ve noktadan noktaya kapasite sağlamak amaçlarına yönelik olarak kullanılabilir. Metro Ethernet hizmetleri başta internet servis sağlayıcıları olmak üzere tüm işletmeciler ile bireysel ve kurumsal kullanıcılar tarafından kullanılan bir teknolojidir. Söz konusu hizmetler noktadan noktaya veya çok noktadan çok noktaya yapılar da kullanılabilir ve kullanıcı teçhizatının Metro Ethernet şebekesi arayüzüne irtibatlandırılması yoluyla hizmet verilmektedir. Bu bakımdan Metro Ethernet hizmetinin yüksek kapasiteli kiralık hatlarla eşdeğer işlevsellik taşıdığı söylenebilir.

Simetrik Sayısal Abone Hatları (G.SHDSL)

Sayısal abone hattı (DSL) teknolojileri bakır kabloların sayısal iletişime uyarlanması esasına dayanmaktadır. xDSL hizmetlerinin bir türevi olan G.SHDSL hizmetleri bakır kablolar üzerinde noktadan noktaya simetrik kapasite sunulması amacıyla kullanılmaktadır. G.SHDSL hizmetleri noktadan noktaya simetrik kapasite sağlayabilmeleri nedeni ile kiralık devreler ile benzer işlevsel özellikler göstermektedir.

Asimetrik Sayısal Abone Hatları (ADSL)

ADSL hizmetlerinin kiralık devreler ile aynı ilgili piyasada olup olmadığı incelendiğinde; söz konusu teknolojinin indirme/yükleme (download/upload) hızlarının eşit olmaması nedeni ile asimetrik bir kapasite sunduğu görülmektedir. Bu bakımdan, simetrik kapasite imkânı sağlayan kiralık devreler ile asimetrik sayısal abone hattı arasında fonksiyonel farklılıklar bulunduğundan, söz konusu hizmetlerin ilgili piyasa kapsamında yer almaması gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede hangi hizmetlerin ilgili piyasa tanımı içinde değerlendirildiğine ilişkin analiz Tablo 1 kapsamında gösterilmektedir.

Tablo 1: İlgili piyasa tanımının kapsadığı hizmetler

Hizmet Türü	Kiralık Hatlara İşlevsel Açıdan Eşdeğer midir?
ATM	Evet
Frame Relay (F/R)	Hayır
Metro Ethernet	Evet
SDSL (G.SHDSL)	Evet
ADSL	Hayır

Bu kapsamda ilgili piyasa içinde ATM, Metro Ethernet ve G.SHDSL teknolojilerinin de olduğu değerlendirilmektedir.

3.1.4 İlgili Coğrafi Pazar

İlgili coğrafi piyasa, söz konusu ürün veya hizmetlerle ilgili tarafların arz ve taleplerinin gerçekleştiği, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu alanı ifade etmektedir. Dolayısıyla ilgili piyasanın coğrafi sınırlarını, ilgili ürünün ikame imkânının bulunduğu ve piyasa yapısının birbirine benzer olduğu bölgeler oluşturmaktadır. Tüketicilerin herhangi bir yerde faaliyet gösteren işletmeciden kolay bir şekilde ilgili ürünü alabilmesi veya diğer üreticilerin bu bölge içinde kolay bir şekilde söz konusu ürünü sunabilmesi durumunda söz konusu bölgeler ilgili coğrafi piyasa içinde yer almaktadır. Kiralık hat sonlandırma kısmı ve omurga kısmı ile ilgili olarak ilgili coğrafi piyasaların ülke genelini kapsadığı düşünülmektedir.

Soru 2

Toplan kiralık devrelere ilişkin hizmetlerle ilgili olarak coğrafi piyasanın ülke genelini kapsadığı görüşü ile aynı fikirde misiniz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 2'ye ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu, KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde değerlendirmelerle hemfikir olduğu belirtilmektedir.

Türk Telekom'dan gelen görüşlerde; kiralık devrelerin fonksiyonel özellikleri ile arz ve talep yönlü ikame açısından farklılıkların göz önünde bulundurulması ilgili piyasanın büyükşehirler ve diğer bölgeler olmak üzere en az iki alt coğrafi pazara bölünmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir.

Soru 2'ye ilişkin cevaplar:

Rapor kapsamında da belirtildiği üzere ilgili coğrafi piyasa, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu alanı ifade etmektedir. Hali hazırdaki durum itibarıyla alternatif alt yapıların gelişmekte olduğu ve alternatif işletmecilerin özellikle belirli bölgelerde abone kazanımlarının devam etmekte olduğu düşünülmekle birlikte hâlihazırdaki durum itibarıyla

rekabet şartlarının bölgeler arasında ayırt edilebilecek ölçüde farklılıklar oluşturmadığı değerlendirilmektedir.

3.2 İlgili Pazarın Tanımlaması

Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında ilgili piyasanın, bant genişliklerine bakılmaksızın, uçtan uca kiralık devre ile kısmi kiralık devre hizmetlerini kapsadığı ve söz konu hizmetlere ilişkin coğrafi piyasanın bu hizmetleri sunan işletmecilerin hizmet verebilecekleri saha dikkate alınarak ülke geneli olduğu belirlenmiştir.

Soru 3

İlgili pazarın tanımlanmasına ilişkin değerlendirmeye katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 3'e ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu'ndan gelen görüşlerde şebekenin sonlandırma ve omurga kısımlarının farklı pazar tanımlamalarına konu olması gerektiği belirtilmektedir.

Türk Telekom, KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde değerlendirmelerle hem fikir olduğu belirtilmektedir.

Soru 3'e ilişkin cevaplar:

Soru 1'e verilen cevap kapsamında Rekabet Kurumunun görüşleri değerlendirilmiştir.

4 İLGİLİ PİYASADA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ

AB Komisyonu'nun 17 Aralık 2007 tarih ve 2007/879/EC sayılı tavsiye kararında;

- Piyasaya girişin önünde yüksek ve geçici olmayan engel veya engellerin olması,
- İlgili piyasada, pazar yapısının belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşacağı beklenmemesi,
- Rekabet kurallarının tek başına uygulanmasının piyasa yapısının bozukluğunu gidermede yetersiz olması

koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda düzenleyici kurumların ilgili pazarda öncül düzenleme yapabileceği belirtilmiştir. Kiralık devrelere yönelik ilgili pazarlara ilişkin kriterler hakkında değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

Bilindiği üzere toplan kiralık devrelere ilişkin pazar analizinin yapıldığı 2006 yılında, Türkiye sınırları dâhilinde kendi altyapısını kurup işletmek suretiyle kiralık devre hizmeti sunan tek işletmeci Türk Telekom iken, devam eden süreç içerisinde yetkilendirilmiş yeni işletmeciler "Altyapı İşletmeciliği Hizmeti" (altyapı işletmeciliği) alanında faaliyet göstermeye başlamıştır. Nitekim hâlihazırda, Türk Telekom ve Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş (Türksat) yanı sıra 41 adet yetkilendirilmiş altyapı işletmecisi bulunmaktadır. Ancak hâlihazırda söz konu işletmecilerden bazıları sadece uluslararası kiralık devre hizmeti sunmaktadırlar. Ayrıca bazı işletmeciler ise sadece Türk Telekom'dan toplan kiralık devre olarak diğer işletmeciler ile son kullanıcılara perakende olarak satış yapan işletmecilerdir. Yine bu işletmecilerden bir kısmının uygulamada karşılaşılan bazı sebepler nedeniyle fiilen hizmet sunamadıkları görülmektedir. Son olarak bu işletmeciler arasında hem Türk Telekom altyapısından faydalanıp hem de belirli şehirlerde kendi altyapısını kurmak suretiyle hizmet veren altyapı işletmecileri de bulunmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar işletmeci sayısı hızlı bir şekilde artmış olsa da pazar payları açısından alternatif işletmecilerin paylarının düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebi ise Türk Telekom'un ülke çapına yayılmış alt yapısının tekrarlanmasının oldukça güç olmasıdır. Dolayısıyla toplan seviyede kiralık devre **hizmeti piyasasına girişin önünde yüksek ve geçici olmayan engellerin olduğu** düşünülmektedir.

Bir pazarda düzenleme yapılabilmesi için ikinci koşul, ilgili pazarda, pazar yapısının belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi yapıya yönelme eğiliminde olmaması gerekmektedir. Bu kapsamda kiralık devrelere ilişkin altyapı işletmeciliği yetkilendirmeleri yapılmış olmasına ve piyasada 41 adet

işletmecinin faaliyette bulunmasına rağmen varsayımsal tekel testinin deneye dayalı sonuçları çerçevesinde (görelî olarak yüksek kâr oranları) söz konu işletmecilerin piyasa paylarındaki düşüklük ilgili piyasanın belirli bir dönem içinde **kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşmasının düzenleme yapılmaksızın zor olacağını** göstermektedir.

Son olarak, bir pazarda öncül düzenleme yapılabilmesi için, ilgili piyasada uygulanan rekabet kurallarının piyasa aksaklıklarını gidermede tek başına yeterli olmaması gerekmektedir. Bu kapsamda yurtiçi kiralık devrelere yönelik ilgili piyasalarda sunulan kiralık devre hizmetleri için gerekli altyapı yatırım miktarının büyüklüğü ve hâlihazırda kiralık devre hizmeti sunan bir çok işletmecinin Türk Telekom'un alt yapısına ihtiyaç duymaları nedeniyle Türk Telekom'un aşırı fiyatlandırma, fiyat ayrımcılığı, yıkıcı fiyatlama, çapraz sübvansiyon gibi rekabete aykırı fiyatlama politikaları ile alternatif işletmecileri piyasanın dışına itebileceği (söz konusu işletmecilerin pazar paylarının çok düşük olması) düşünüldüğünde, bu piyasada rekabete aykırı bir uygulamanın yol açacağı etkinin yıkıcı olmaması için **rekabet kurallarına ek olarak öncül düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu** düşünülmektedir.

Soru 4

Yurtiçi kiralık devrelere ilişkin hizmetlerde düzenleme yapılmasının gerektiği yönündeki değerlendirmelere katılıyor musunuz? Cevabınızı ayrıntılı ve gerekçeli bir biçimde açıklayınız.

Soru 4'e ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından Kurumumuza gönderilen görüşlerde Kurumumuz görüşlerine genel olarak iştirak edildiği, bununla birlikte dikey bütünleşik EPG sahibi bir işletmecinin bulunduğu piyasada, piyasanın omurga ve sonlandırma hizmetleri olarak ayrıştırılması durumunda pazara giriş önündeki engeller hususunda omurga bölümü için bu engellerin yakın gelecekte sonlandırmaya nazaran daha düşük seviyede olacağı ifade edilerek öncül düzenlemelerde pazara girişi teşvik edici unsurlara önem verilmesinin faydalı olacağı ifade edilmektedir.

Türk Telekom'dan gelen görüşlerde; Şirketlerinin tabi olduğu mevcut düzenlemelerin piyasada etkin rekabetin sağlanmasında yeterli olduğu bu nedenle ilave yükümlülüklerle gerek olmadığı belirtilmektedir. KOÇNET VE Telkoder'den gelen görüşlerde bu bölümdeki değerlendirmelere iştirak edildiği belirtilmektedir.

Soru 4'e ilişkin cevaplar:

Kurumumuza gönderilen görüşlerden genel olarak Kurumumuz ile hemfikir olduğu belirtilmiştir.

5 TOPTAN KİRALIK DEVRELERE İLİŞKİN REKABET SEVİYESİNİN ANALİZİ

Bilindiği üzere, EPG Yönetmeliği'nin "Rekabet Seviyesinin Analizi" başlıklı 9'uncu maddesinde "İlgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilerin belirlenmesinde, işletmecilerin sahip olduğu pazar payları öncelikli kriter olarak kullanılır. Pazar paylarının tespitinde ilgili pazarın özelliklerine göre; gelir, abone sayısı, kullanıcı sayısı, trafik miktarı, iletim kapasitesi, iletim hattı sayısı gibi veriler uygun ve mevcut olduğu ölçüde kullanılır." hükmü yer almaktadır. Ayrıca söz konusu maddede, ilgili pazarda EPG'ye sahip işletmecilerin belirlenmesinde, pazar payı dışında aşağıda yer alan kriterlerin de kullanılabileceği belirtilmektedir:

- a) Kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü,
- b) Teknolojik avantajlar veya teknolojik üstünlük,
- c) Dengeleyici alıcı gücünün düşüklüğü veya olmaması,
- ç) Finansal kaynaklara veya sermaye piyasalarına kolay ve ayrıcalıklı erişim imkânı,
- d) Ürün veya hizmet çeşitliliği,
- e) Ölçek ekonomisi,
- f) Kapsam ekonomisi,
- g) Dikey bütünleşme,
- ğ) Gelişmiş dağıtım ve satış ağları,
- h) Potansiyel rekabetin olmaması,
- ı) Genişleme önündeki engeller.

AB Komisyonu'nun uygulamalarında tek başına etkin piyasa gücünün genellikle işletmecilerin %50'nin üzerinde pazar payına sahip olduğu durumlarda ortaya çıktığı kabul edilmekle birlikte daha düşük pazar paylarında da etkin piyasa gücünün bulunabileceği ifade edilmektedir.⁴ Bu kapsamda, toptan kiralık devrelere ilişkin ilgili pazardaki rekabet seviyesinin analizinde; ilk olarak işletmecilerin pazar payları değerlendirilecek, ardından dengeleyici alıcı gücünün düşüklüğü veya olmaması, dikey bütünleşme, ölçek/kapsam ekonomilerinin etkisi ve potansiyel rekabetin olmaması gibi kriterler çerçevesinde pazarların rekabet seviyesi analiz edilecektir.

Kiralık devrelere ilişkin pazar analizi kapsamında altyapı işletmecilerinden (41 adet) aşağıdaki hususlarda bilgi talep edilmiş olup bu kapsamda, Kurumumuza aşağıda isimleri belirtilen yirmi iki (22) işletmeci yanıt göndermiştir:

⁴ (2002/C 165/03) Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services

1. İşnet A.Ş,
2. BT Bilişim Hizmetleri A.Ş.
3. BT Telekom Hizmetleri A.Ş.
4. T Systems Ltd. Şti,
5. Borusan Telekom A.Ş,
6. Turk.Net A.Ş,
7. KPN Eurorings Ltd. Şti,
8. Invitel International (Memorex) Ltd. Şti,
9. MedNatilus A.Ş,
10. AT&T Global Ltd. Şti.,
11. Türk Telekom A.Ş,
12. Superonline (Tellcom) A.Ş,
13. Millenicom A.Ş,
14. Eso-Es.Net A.Ş,
15. KoçNet A.Ş,
16. Global İletişim A.Ş,
17. Grid Telekom A.Ş,
18. TTNNet A.Ş,
19. Topaz A.Ş,
20. İnteraktif A.Ş,
21. Ultra Kablo TV A.Ş,
22. Türksat A.Ş.

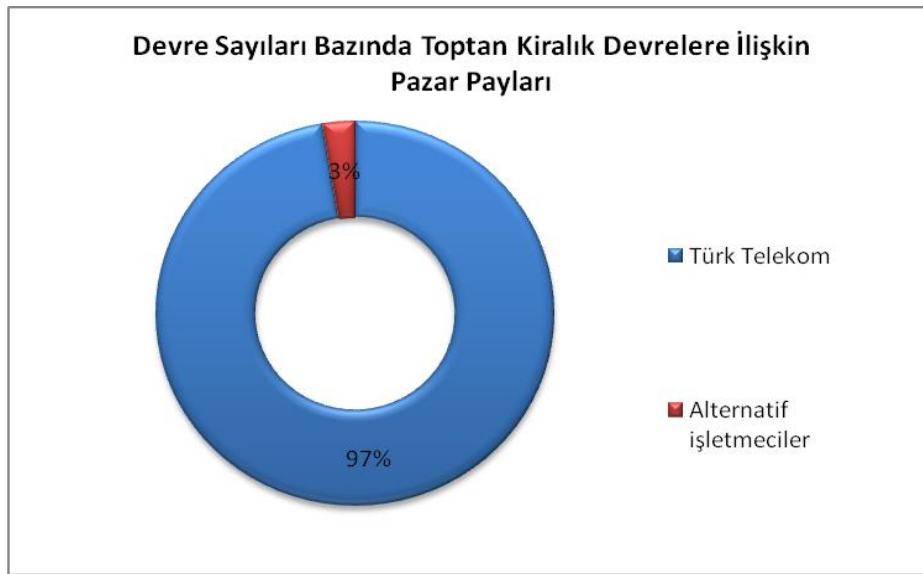
Bu işletmecilerden alınan yazılardan anlaşıldığı üzere; sunulan kiralık devre hizmetlerinin genellikle Metro Ethernet, ATM, Frame Relay, Kiralık Hat gibi hizmetlerden oluştuğu; işletmecilerin Türkiye genelinde Türk Telekom'un altyapısını kullandıkları kendi altyapıları üzerinden de hizmet verebilen ve yalnızca bölgesel çapta yaygınlığa ulaşabilmiş dört (4) işletmecinin olduğu; analog/sayısal ayrımının üç (3) işletmeci tarafından gözetilmediği, altı (6) işletmecinin sadece sayısal devreler üzerinden hizmet sunmakta olduğu; işletmecilerin tamamının uçtan uca devreler üzerinden hizmet sunmakta olduğu; kısmi kiralık devre sunumunun sadece iki işletmeci tarafından uluslararası devrelerde verilebildiği; kiralık devre sunumunda işletmecilerin Türk Telekom'dan altyapı temin ettikleri ve dolayısıyla Türk Telekom'un ücretlendirmesine bağlı oldukları; bununla birlikte özellikle kendi altyapılarını kurdukları alanlar için dört (4) işletmecinin kademe bazlı, dört (4) işletmecinin mesafe ve hız bazlı ve dört (4) işletmecinin ise proje odaklı ve maliyet bazlı ücretlendirme yapmakta olduğu; toptan hizmet sunan beş (5) işletmecinin bulunduğu anlaşılmıştır.

5.1 Pazar Payı

Türkiye'de toptan seviyede kiralık devre hizmetlerinin uçtan uca yapısında sunulduğu; omurga kısmı ve sonlandırma kısmı ayrımının bulunmadığı görülmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere, toptan ve perakende pazarların ayrımı, işletmeciler tarafından alınan kiralık devreler ile son kullanıcıların kendi kullanımı için edindiği devreler arasındaki benzerlikler nedeni ile oldukça güçtür. Ancak, ilgili piyasalarda rekabetin artırılması amacı ile yapılan analizlerde toptan ve perakende pazar ayrımında

esas alınması gereken husus, kiralık devre hizmetini alan müşterinin bu hizmeti kendi kullanımı için mi yoksa üçüncü taraflara elektronik haberleşme hizmeti sunmak için mi edindiğidir.

Bu çerçevede yapılan analizler neticesinde Türk Telekom dışında toptan kiralık devre hizmeti sunan diğer dört (4) işletmecinin yeni yeni gelir elde etmeye başladığı, sunduğu toptan kiralık devrelerin sayısının düşüklüğü nedeniyle Türk Telekom dışında diğer işletmecilerin pazar paylarının ihmal edilebilecek oranda olduğu değerlendirilmektedir. Şekil 3'te görüldüğü üzere toplam beş (5) işletmeci tarafından sunulmakta olan toptan kiralık devre hizmetlerinin çok büyük bir kısmının Türk Telekom tarafından sunulduğu görülebilmektedir.

Şekil 3 Devre Sayıları Bazında Toplan Kiralık Devrelere İlişkin Pazar Payları

Bu bakımdan toptan kiralık hat omurga kısmı ve sonlandırma kısmına ilişkin ilgili piyasalarda Türk Telekom'un devre sayısı açısından diğer işletmecilere nazaran çok yüksek (%97) pazar payına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

5.2 Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü ve Ölçek Ekonomisi

Kolayca tekrarlanamayan altyapıları kontrol imkânına sahip bir işletmecinin bulunduğu pazarlarda, potansiyel rakipler için piyasaya giriş önünde önemli engeller ortaya çıkmakta, mevcut işletmeciler için ise rekabet edebilme imkânı azalmaktadır. Ölçek ekonomisi ise çıktı miktarının artması ile uzun dönemde ortalama maliyetlerin düştüğü bir yapıyı ifade etmektedir. Ölçek ekonomisinin yüksek olduğu piyasalarda genellikle değişken maliyetlere kıyasla sabit maliyetlerin çok yüksek olduğu

görülmekte ve işletmecilerin uzun dönemde maliyetlerini düşürebilmeleri için çıktı miktarını artırmaları gerekmektedir. Toptan kiralık hat sonlandırma kısmının büyük ölçüde erişim şebekesini içeriyor olması, omurga kısmı ile karşılaştırıldığında göreceli olarak batık maliyet riskinin daha fazla olmasına ve bu piyasada yer alan altyapıların tekrarlanma imkânının azalmasına yol açmaktadır. Nitekim uluslararası tecrübeler altyapı pazarlarının rekabete açılmasını müteakip kiralık hat omurga kısımlarında pazara girişin daha hızlı ve yoğun olduğunu göstermektedir. Buna karşın, Türkiye'deki mevcut durum itibarıyla her iki piyasada da Türk Telekom'un söz konusu altyapıları kontrol imkânı ve ölçek ekonomisi açısından önemli bir avantajının bulunduğu değerlendirilmektedir.

5.3 Dikey Bütünleşme ve Kapsam Ekonomisi

Üretim zinciri içinde farklı katmanlarda alt teşebbüsleri aracılığıyla faaliyet gösteren işletmeciler dikey bütünleşik olarak adlandırılmaktadır. Bu tür bir yapı, işletmecinin sahip olduğu avantajlar nedeni ile rakiplerin piyasaya girişini engelleyebilmektedir. Kapsam ekonomisi ise, birden fazla hizmet veya ürünün ortak sunulması yoluyla üretim maliyetlerinin düştüğü bir yapıdır. Dikey bütünleşik yapılar, esas itibarıyla toptan piyasadaki gücün perakende piyasada kullanılması sonucu söz konusu işletmeciye rekabetçi avantajlar sağlayabilmektedir. Bununla birlikte, Türk Telekom ülke genelindeki şebekesi ve bütünleşik yapısı nedeniyle toptan piyasada da kapsam ekonomisinden üst düzeyde istifade edebilmektedir.

5.4 Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet

Potansiyel rekabet, yeni işletmecilerin ilgili piyasaya giriş imkânını ifade etmektedir. Potansiyel rekabetin varlığı, mevcut rakiplerin sayısı etkin bir rekabete yol açacak seviyede olmasa dahi tarife yapılarının rekabetçi bir seviyede belirlenmesine yol açabilmektedir. Türk Telekom'un ülke genelini kapsayan şebekesi ve toptan piyasadaki konumu, ilgili piyasaya girişi zorlaştırıcı bir unsurdur.

Yukarıda belirtildiği gibi, kiralık devre omurga kısmı ve sonlandırma kısmı ile ilgili olarak piyasaya giriş imkânı ekonomik kısıtlar açısından farklılık arz etmektedir. Nitekim bu husus, toptan kiralık hatların omurga ve sonlandırma kısmı şeklinde ayrı piyasalar olarak ele alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, Türk Telekom'un ekonomik olarak tekrarlanması güç olan mevcut altyapıyı kontrol ediyor olması ile ölçek ve kapsam ekonomileri açısından sahip olduğu avantajlar kısa ve orta vadede ilgili piyasalara girişi zorlaştırmakta ve potansiyel bir rekabetçi ortamın belirmesini güçleştirmektedir.

Soru 5

Toplan Kiralık Devrelere ilişkin rekabet analizi bölümündeki değerlendirmelerimize katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte detaylı biçimde ifade ediniz.

Soru 5'e ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu, KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde bu bölümdeki değerlendirmelere genel olarak iştirak edildiği belirtilmektedir.

Türk Telekom'dan gelen görüşlerde; perakende pazara al-sat yöntemi ile girişin kolay olduğu, toplan pazarda ise girişin ancak yatırım yapmak suretiyle sağlanabileceği bu nedenle alternatif işletmecilerin pazara girişlerinin önündeki asıl engelin şirketlerinin sahip olduğu "tekrarlanması güç olan mevcut altyapıyı kontrol ediyor olması ile ölçek ve kapsam ekonomileri açısından avantajlara sahip olması değil, içinde bulunan ve tüm dünyayı da etkisi altına alan ekonomik koşullar ve bunun da etkisiyle alternatif işletmecilerin yatırım yapma konusundaki isteksizlikleri" olduğu iddia edilmekte olup gerekçe olarak pazarda faaliyet göstermekte olan alternatif işletmecilerden sadece dördünün toplan seviyede hizmet sunuyor olmasının sözü edilen isteksizliğe bir gösterge olduğu belirtilmektedir.

Soru 5'e ilişkin cevaplar:

Kurumumuza gönderilen görüşlerden genel olarak Kurumumuz ile hemfikir olduğu belirtilmiştir.

5.5 Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesi

Çalışmanın bu bölümünde yapılan analizler çerçevesinde, Türk Telekom'un toplan kiralık devrelere ilişkin ilgili piyasalarda EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmekte, Türk Telekom'un piyasa gücünün kısa ve orta vadede önemli ölçüde değişmeyeceği öngörülmektedir. Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri ve yukarıdaki bölümlerde yapılan açıklamalar çerçevesinde:

- Türk Telekom'un toplan kiralık devrelere ilişkin ilgili piyasada (uçtan uca ve kısmi kiralık devrelerde) etkin piyasa gücüne sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 6

Toptan kiralık devre omurga ve sonlandırma kısımlarına ilişkin ilgili piyasalarda Türk Telekom'un EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte detaylı biçimde ifade ediniz.

Soru 6'ya ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu, KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde bu bölümdeki değerlendirmelere genel olarak iştirak edildiği belirtilmektedir.

Türk Telekom'dan gelen görüşlerde; ilgili pazarda hizmet sunan diğer işletmecilerin de EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi gerektiği ve bölgesel bazda yeniden değerlendirme yapılması gerektiği iddia edilmektedir.

Soru 6'ya ilişkin cevaplar:

Bölgesel bazda piyasa tanımlaması yapılmasına ilişkin olarak görüşümüz Soru 2'ye verilen cevap kapsamında verilmiştir.

6 EPG SAHİBİ İŞLETMECİYE GETİRİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER

İlgili piyasada EPG'ye sahip işletmecinin tespit edilmesi, söz konusu piyasada etkin rekabet ortamının bulunmadığının bir kanıtı olarak görülmekte ve yapılan pazar analizinde ulaşılan sonuçlara göre etkin rekabetin tesisi ve devamı açısından gerekli görülen tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak incelenen pazardaki rekabet problemine yol açabilecek uygulamaların değerlendirilmesi, alınacak düzenleyici tedbirlerin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Rekabet politikaları çerçevesinde işletmecilerin aksak rekabete yol açabilecek uygulamaları temelde rakipleri dışlayıcı uygulamalar (girdi niteliğindeki hizmeti sunmayı reddetme, fiyat ayrımcılığı, yıkıcı fiyatlandırma, çapraz sübvansiyon gibi rekabete aykırı fiyatlandırma politikaları) ve/veya müşterilerin zararına neden olan uygulamalar (aşırı fiyatlandırma, düşük kalite hizmet sunumu vs.) olarak ortaya çıkmaktadır. Toptan kiralık devre hizmetleri piyasasında ortaya çıkabilecek rekabet problemleri hem işletmeciler hem de son kullanıcılar açısından etkili olabilmektedir. Nitekim ortaya çıkabilecek rekabet problemleri arasında; EPG'ye sahip işletmecinin ilgili piyasada sahip olduğu gücü kullanarak rakip işletmecinin sunacağı kiralık devre ücretlerinden daha düşük ücret ile perakende ücret sunabileceği, bunun ise pazara giriş engeli oluşturabileceği düşünülmektedir. Etkin piyasa gücüne sahip firmanın, rakip işletmecilerin piyasaya girişleri engellenmesine ve ilgili pazardaki gücünü kullanarak yıkıcı fiyat, fiyat sıkıştırması uygulama veya düşük kalitede hizmet sunma gibi rekabete aykırı davranışlar içine girmesi, tüketicinin refahının azalmasına neden olabilmektedir.

Bu kapsamda toptan kiralık devre hizmetleri piyasasında etkin piyasa gücüne sahip işletmecinin dikey bütünleşik yapısı (perakende pazarda da faaliyet göstermesi) nedeniyle ortaya çıkabilecek rekabet ihlalleri aşağıdaki şekilde gerçekleşebilmektedir:

- Fiyata bağlı uygulamalar: Toptan pazarda etkin piyasa gücüne sahip olan Türk Telekom'un dikey bütünleşik yapısı nedeniyle Türk Telekom'un **fiyat sıkıştırması** ve/veya çapraz sübvansiyon yolu ile rakiplerini piyasaya girişlerini engelleyebilme ve piyasanın dışına itebilme gücüne sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 4'üncü maddesinde elektronik haberleşme hizmetlerinin yürütülmesinde ve/veya elektronik haberleşme altyapısı işletiminde ve bu hususlarda yapılacak düzenlemelerde dikkate alınacak ilkeler genel olarak; ayırım gözetmeme, şeffaflık ve herkesin makul bir ücret karşılığında hizmetlerden faydalanmasının sağlanması olarak sıralanmaktadır. Bu bağlamda, pazar analizleri neticesinde Türk Telekom, toptan kiralık devre hizmeti piyasasında EPG'ye sahip

işletmeci olarak tespit edilmiş olup, pazarda görülmesi muhtemel rekabet problemleri ile orantılı düzenleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir.

EHK'nın "Rekabetin sağlanması" başlıklı 7'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında "Aynı ve/veya farklı pazarlarda etkin piyasa gücüne sahip olan işletmeciler arasında söz konusu yükümlülükler açısından farklılaştırma yapılabilir." hükmüne istinaden EPG'ye sahip işletmecilere ilişkin yükümlülüklerde farklılaştırma yapılabileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda işletmeciye getirilecek yükümlülükler aşağıda incelenmiştir.

- Erişim sağlama yükümlülüğü
- Ayrım gözetmeme yükümlülüğü
- Şeffaflık yükümlülüğü
- Referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü
- Hizmet seviyesi taahhüdü hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü
- Tarife kontrolüne tabi olma yükümlülüğü (Maliyet esaslı tarife belirleme)
- Hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü

6.1 Erişim Sağlama Yükümlülüğü

Elektronik haberleşme altyapı ve hizmetlerinde erişim, hem altyapı unsurları hem de farklı hizmet türlerinin bir işletmeci tarafından diğer işletmecilere sunulmasını içermektedir. Bir işletmecinin, son kullanıcılara ulaşması, son kullanıcıların bağlı oldukları şebeke sonlanma noktalarına erişimine bağlı olduğundan, erişim pek çok elektronik haberleşme hizmetinin sunulabilmesi, piyasada sunulan hizmet sayısının artırılabilmesi ve fiyatlarda düşüş sağlanabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Zira, son kullanıcılara ulaşabilmek için erişimi kaçınılmaz olan şebeke (sonlanma) noktaları ile işletmecilerin irtibatının sağlanması, sektörde rekabetin sağlanması için ön koşul niteliğindedir.

EHK'nın 15'inci maddesinde elektronik haberleşme hizmetlerinde erişim kapsamında yer alan unsurlar belirtilmiş olup, EHK'nın 16'ncı maddesinde ise "Kurum; bir işletmecinin diğer bir işletmecinin bu Kanunun 15'inci maddesinde belirtilen hususlarda erişimine izin vermemesinin veya aynı sonucu doğuracak şekilde erişim için makul olmayan süre ve şartlar ileri sürmesinin, rekabet ortamının oluşumunu engelleyeceğine veya ortaya çıkacak durumun, son kullanıcıların aleyhine olacağına karar vermesi halinde, söz konusu işletmeciye diğer işletmecilerin erişim taleplerini kabul etme yükümlülüğü getirebilir." hususu hükme bağlanmıştır.

Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 8'inci maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip bir işletmecinin diğer bir işletmecinin bu Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde belirtilen kapsamda erişimine izin vermemesinin veya aynı sonucu doğuracak şekilde erişim için makul olmayan süre ve şartlar ileri sürmesinin, rekabet ortamının oluşumunu engelleyeceğine veya ortaya çıkacak durumun, son kullanıcıların aleyhine olacağına karar vermesi halinde, söz konusu işletmeciye diğer işletmecilerin erişim taleplerini kabul etme yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Bu kapsamda ilgili pazarda Türk Telekom'a erişim sağlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

6.2 Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü

Pazarda haksız rekabetin önlenmesi ve etkin rekabet ortamının sağlanması açısından ayırım gözetmeme yükümlülüğü büyük önem taşımaktadır. Toptan pazarlarda erişim yükümlülüğü dikey bütünleşik bir işletmecinin sebep olabileceği rekabet ihlallerinin önlenmesine yönelik olarak tek başına yeterli olamamaktadır. Ayrım gözetmeme yükümlülüğü, toptan ve perakende pazarlarındaki işletmecilerin haklarının daha adil olarak korunmasına hizmet etmektedir. Bu yükümlülüğün eksikliği halinde EPG sahibi işletmecilerin pazarda iştiraklerini veya kimi alternatif işletmecileri ayrıcalıklı anlaşmalar kanalıyla sahibi oldukları etkin piyasa güçlerini kötüye kullanmaları muhtemel görünmektedir.

Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne ilişkin olarak EHK'nin 16'ncı maddesinin 5'inci fıkrası *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, diğer işletmecilerin makul erişim taleplerini, bu Kanun hükümleri çerçevesinde karşılamalarına yönelik olarak eşitlik, ayırım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kâra dayalı olma yükümlülükleri ile erişim hizmetlerini kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede sunma yükümlülüğü getirebilir."* hükmünü içermektedir. Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, elektronik haberleşme hizmetlerini sağlamak için kendi kullandıkları veya üçüncü şahısların elektronik haberleşme hizmetlerini sunmak için gereksinim duydukları hizmetleri, söz konusu hizmetleri talep edenlere; ayırım gözetmeksizin ve kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede temin etme yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Bununla birlikte, ayırım gözetmeme yükümlülüğü Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında

Yönetmeliğin 11'inci maddesi gereği etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülüklerden birisi olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda etkin rekabet ortamının sağlanmasına yönelik erişim sağlama yükümlülüğüne işleyiş kazandırılması amacıyla toptan kiralık devre pazarlarında Türk Telekom'a ayırım gözetmeme yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

6.3 Şeffaflık Yükümlülüğü

Düzenleyici kurumlar, şeffaflık yükümlülüğü kapsamında, işletmecilerden hesap bilgileri, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar gibi arabağlantı ve/veya erişime ilişkin belirli bilgileri aleni hale getirmesini talep edebilmektedir. Şeffaflık yükümlülüğünün getirilmesi ile birlikte piyasaya yeni girecek işletmecilerin doğru öngörüler içinde bulunmalarının yanında işletmeciler arasında ortaya çıkabilecek olası anlaşmazlıkların önüne geçilmesi de temin edilmiş olacaktır.

EHK'nin 16'ncı maddesinin 5'inci fıkrasında da: *“Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, diğer işletmecilerin makul erişim taleplerini, bu Kanun hükümleri çerçevesinde karşılamalarına yönelik olarak eşitlik, ayırım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kâra dayalı olma yükümlülükleri ile erişim hizmetlerini kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede sunma yükümlülüğü getirebilir.”* hükmü yer almaktadır.

Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinin 1'inci fıkrasında *“Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar ile ücretler gibi belirli bilgileri aleni hâle getirme yükümlülüğü getirebilir.”* hükmü yer almaktadır.

Bununla birlikte, şeffaflık yükümlülüğü “Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik”in 11'inci maddesi gereği etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülüklerden birisi olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda Türk Telekom'a şeffaflık yükümlülüğünün toptan kiralık devre hizmetlerinin sunumu için getirilmesi gerekmektedir.

6.4 Referans Erişim Teklifi Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü

Sektörde rekabetin sağlanması açısından en önemli hizmetler arasında erişim ve arabağlantının bulunduğu düşünüldüğünde, tam rekabet ortamının sağlanmasını teminen, sektöre yeni girecek işletmeciler bakımından erişim ve arabağlantı koşullarının açık ve anlaşılır bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla, işletmeci tarafından hazırlanacak ve Kurum tarafından onaylanacak olan referans erişim teklifleri, sunulan hizmete ilişkin usul, esas ve ücretlerin belirlenmesinde önemli ve kritik bir role sahiptir. Zira referans erişim teklifinin yayımlanması kapsamında piyasaya yeni giren işletmecilerin erişim yükümlüsü işletmeciler ile yapacakları erişim anlaşmalarındaki belirsizlikler asgariye indirilerek bu işletmecilerin ileriye yönelik plan yapabilmeleri sağlanmış olmaktadır. Referans erişim tekliflerinin hazırlanması ve yayımlanmasıyla ilgili olarak EHK'nin 19'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirebilir. Kurum tarafından referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirilen işletmeciler, bu yükümlülüğün getirildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde söz konusu teklifleri Kurumun onayına sunmakla yükümlüdürler."* hükmü yer almaktadır.

Bununla birlikte Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinin 2'nci fıkrasında ise *"Kurumun ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere arabağlantıyı da içerecek şekilde referans erişim teklifleri hazırlama yükümlülüğü getirebileceği ve referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirilen işletmecinin, söz konusu yükümlülüğün getirildiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde referans erişim teklifini hazırlayarak Kuruma göndermekle yükümlü olduğu"* ifade edilmektedir.

Bu itibarla, ilgili pazarda EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom'a referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

6.5 Tarife Kontrolüne Tabi Olma (Maliyet Esaslı Tarife Belirleme) Yükümlülüğü

Tarife kontrolü, Türk Telekom'un yüksek pazar payı ve pazardaki görece olarak rekabet durumunun zayıf olmasının perakende pazarlarda aşırı fiyatlandırma kanalıyla neden olacağı olumsuzlukların izale edilmesinde önem arz etmektedir. Düşük fiyatlandırmanın da yatırımlar açısından negatif etki yaratabileceği de göz önünde bulundurularak ve atıl yatırım gerçeğini de göz ardı etmeksizin tarife kontrolünün toptan pazarlarda etkili bir öncül düzenleme olacağı değerlendirilmektedir.

Tarife kontrolüne tabi olma yükümlülüğü Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında

Yönetmelik”in 11’inci maddesi gereği etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülüklerden birisi olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği’nin 12’nci maddesinin 2’nci fıkrasında “*Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, erişim tarifelerini maliyet esaslı olarak belirleme yükümlülüğü getirebilir. Kurum tarafından talep edilmesi halinde yükümlü işletmeciler erişim tarifelerinin maliyet esaslı belirlendiğini ispat etmek zorundadır.*” hükmüne yer verilmektedir.

Bu kapsamda toptan kiralık devre hizmetinin sunumu için ilgili piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom’a maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğünün getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

6.6 Hesap Ayırımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü

Etkin piyasa gücüne sahip işletmecinin aşırı fiyatlandırma yoluyla rekabet ihlaline neden olabilecek davranışlar içerisinde hareket etmesinin önlenmesi toptan pazarda ayırım gözetmeme yükümlülüğünün işlerliği açısından önem arz etmektedir. Toptan pazarlarda faaliyet göstermekte olan dikey bütünsel bir işletmecinin ayırım gözetmeme yükümlülüğü çerçevesinde hareket edip etmediğinin değerlendirilmesi ve toptan pazarda belirlemiş olduğu tarifelerin perakende düzeyde fiyat sıkıştırmasına yol açıp açmadığının incelenmesinde işletmecinin faaliyetlerinin geneline ilişkin detaylı gelir ve maliyet verilerinin derlenmesi için hesap ayırımı yapılması gerekmektedir.

EHK’nin 21’inci maddesinin ilk fıkrasında yer alan “*Kurum ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere hesap ayırımı yükümlülüğü getirebilir. Hesap ayırımı yükümlülüğü getirilen işletmeciler, Kurum tarafından belirlenecek hesap ayırımı ve maliyet muhasebesine ilişkin usul ve esaslar kapsamında faaliyet alanları ve iş birimleri için ayrı ayrı hesap tutma ile yükümlüdür.*” hükmü ile, Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 11’inci maddesi gereği etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülüklerden birisi “*hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi*” yükümlülüğüdür.

Bu kapsamda toptan kiralık devre hizmetlerinin sunumu için ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom’a hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

6.7 Ortak Yerleşim Sağlama Yükümlülüğü

Elektronik haberleşme şebekelerinin yaygın altyapı kurulumunu gerekli kıldığı göz önüne alındığında; iki ya da daha fazla işletmecinin, kablo ve iletim tesisleri ile kendi malzeme ve ekipmanlarını ortak kullanmalarına imkân sağlamak üzere ortak yerleşim yapmaları, kaynakların etkin kullanılması ile erişim ve/veya arabağlantı sağlanması açısından gerekli görülmektedir.

Bu amaca yönelik olarak, EHK'nin 17'nci maddesinin 2'nci fıkrasında *"Kurum, işletmecilere kendi tesislerinde, diğer işletmecilerin ekipmanları için maliyet esaslı bir bedel karşılığında, başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir."* hükmüne, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinin birinci fıkrasında ise *"Kurum, işletmecilere kendi tesislerinde, diğer işletmecilerin ekipmanları için maliyet esaslı bir bedel karşılığında, başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir."* hükmüne yer verilmektedir.

Bu itibarla, toptan kiralık devre piyasasında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom'un ortak yerleşim sağlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

Soru 7

Yükümlülüklerin belirlenmesi kapsamına ilişkin yapılan değerlendirmelere katılıyor musunuz? Cevabınızı her bir yükümlülük kapsamında gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.

Soru 7'ye ilişkin gelen görüşler:

Rekabet Kurumu'ndan gelen görüşlerde bu bölümdeki değerlendirmelere genel olarak iştirak edildiği belirtilerek elektronik haberleşme hizmetlerini sunmak üzere piyasaya girişlerin temin edilebilmesi, ilgili piyasalarda rekabetçi bir ortamın yaratılabilmesi ve sürdürülebilmesi bakımından erişim sağlama, ayırım gözetmeme, şeffaflık ve referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülükleri kritik bir önemde olduğu vurgulanarak maliyet esaslı tarife kontrolüne ilişkin getirilen yükümlülüğün önemi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğünün öncül düzenlemelerin sağlıklı uygulanmasının yanı sıra rekabet kurallarının uygulanması açısından son derece önemli olduğu ifade edilmektedir.

Türk Telekom'dan gelen görüşlerde özetle tarife yapılarının kısmi kiralık devre tarife yapısına benzemesi, 27.04.2004 tarih ve 2004/225 sayılı Kurul Kararı ile maliyet bazlı olarak onaylanmış

olması, o tarihten bugüne herhangi bir değişikliğin yapılmamış olması, diğer işletmecilerle arabağlantı ve erişimde yaşanan uzlaştırma süreçlerinin toptan kiralık devre hizmetinin sunumunda yaşanmıyor olması, tarifelerinin AB ülkelerinin tarifelerinden çok daha düşük seviyelerde seyretmesi nedeniyle toptan kiralık devreler için referans teklif hazırlama yükümlülüğünün şirketlerine getirilmesinin doğru olmayacağı belirtilmektedir.

KOÇNET ve Telkoder'den gelen görüşlerde ise, tarife kontrolü yükümlülüğü kapsamında Türk Telekom'un "tarife kontrolünde bildirim usulü" kapsamına alınmaması gerektiği ve tarife onay sürecinin kaldırılması durumunda pazarın rekabet ihlalleri nedeniyle zarar görebileceği belirtilmektedir.

Soru 7'ye ilişkin cevaplar:

Türk Telekoma getirilen maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü ile ilgili işletmecinin söz konu tarifeleri Kurum onayına tabi kılınmıştır.

7 SONUÇ

Toptan kiralık devre hizmeti pazarına ilişkin olarak yapılan analiz ve değerlendirmeler ile Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik ve diğer ilgili elektronik haberleşme mevzuatı çerçevesinde;

- Türk Telekomünikasyon A.Ş'nin toptan kiralık devrelere ilişkin ilgili piyasada (uçtan uca ve kısmi kiralık devrelerde) EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi ve toptan kiralık devre hizmeti pazarında
  - Erişim sağlama yükümlülüğü,
    - Uçtan uca kiralık devrelerin (ATM, Metro Ethernet, G.SHDSL dahil) sunumu
    - Kısmi kiralık devrelerin (Metro Ethernet dahil) sunumu
  - Ayrım gözetmeme yükümlülüğü,
  - Şeffaflık yükümlülüğü,
  - Referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü,
  - Tarife düzenlemelerine tabi olma (malijet esaslı tarife belirleme) yükümlülüğü
  - Hesap ayırımı ve malijet muhasebesi yükümlülüğü ile
  - Ortak yerleşim sağlama yükümlülüğüne

tabi olması gerekmektedir.